

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม
2. การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของครุภัณฑ์ ผู้นำคotrร่วมกัน
3. การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. การสอนทักษะการเขียน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การมีส่วนร่วม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา เน้นการพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยมุ่งสร้างสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ส่งผลให้มาตรฐานค่าครองชีพของประชาชนโดยทั่วไปดีขึ้น แต่ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายจนลดลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เป็นต้นมาจึงหันมาให้ความสนใจกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะรัฐบาลไม่ฟังกล่าวทำผิดเดียว ประชาชนมองไม่เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับรัฐบาลร่วมมือกับภาคเอกชนในการพัฒนาอุตสาหกรรมและการผลิตเพื่อส่งออก แต่ไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนจึงส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงของสถาบันครอบครัว ชุมชนและสังคมในที่สุด ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และฉบับที่ 9 จึงเน้นที่การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและมีสมรรถนะในด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มองกว้าง คิดไกล ทำงานเพื่อชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐกับประชาชน ใช้ระบบความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในสังคม รวมทั้งมีหลักประกันด้านลิทธิ เศรีภาพ ความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมครบถ้วนทุกประการ ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมติดตามประเมินผล

สาระดังกล่าวมีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หมวด 4 มาตรา 76 ที่ว่า "รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ ล้ำค่าและการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐทุกระดับ" การเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม จะก่อให้เกิด "ปัญญา" และ "พลัง" ใน การแก้ไขปัญหาอุปสรรคและเร่งดังรถล็อกใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจึงอาจเป็นกระแสหลักของการพัฒนาสังคมยุคปัจจุบันไปได้

ความหมายของการมีส่วนร่วม

เคลือบ บุรีภักดี และคณะ (2545 : ๑๖) กล่าวว่า "การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วม อย่างแข็งขันของกลุ่มนบุคคลที่มีส่วน" ได้แก่ ในทุกขั้นตอนของโครงการ...." และ อิระวัชร์ จันทรประเสริฐ (2539 : ๒๕) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า "การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องเกี่ยวกับจิตใจและอารมณ์ (Mental and emotional involvement) ของ บุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการได้ (Contribution) บรรลุฐานะหมายของกลุ่มนี้ กับทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม ดังกล่าวด้วย"

ดังนั้น การมีส่วนร่วม จึงหมายถึง การที่บุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่ม ลงมือหรือชุมชน ผ่องเห็นคุณค่าของการร่วมทำกิจกรรมกลุ่มและเกิดความรู้สึกรับผิดชอบในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น จนเกิดแรงผลักดันทางจิตใจและอารมณ์ให้เข้าร่วมทำกิจกรรมนั้นทุกขั้นตอนกระทั้งกิจกรรม ดังเช่นว่าเราเรื่องกลุ่มผลงานด้วยดี นับเป็นพลังเกื้อหนุนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาที่แท้จริงและยั่งยืน

แนวคิดพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (อ้างใน กรณิการ ภูมิวงศ์พิทักษ์, 2540 : 10-11) กล่าวไว้ว่า "พื้นฐานของการมีส่วนร่วม"

1. ต้องมีคุณลักษณะต้องการและปัญหาของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม หาก กิจกรรมที่จะนำไปให้ประชาชนเป็นเรื่องใหม่ ก็ต้องใช้เวลาในการกระตุ้นเร่งเร้าความสนใจ ให้ความรู้ ความเข้าใจจนประชาชนยอมรับและเลิ่งเห็นความจำเป็น และประโยชน์ในการที่จะ กระทำการนั้น

2. กิจกรรมต้องดำเนินการโดยลักษณะกลุ่มเพื่อสร้างพลังกลุ่มในการรับผิดชอบร่วมกันสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่ม ปลูกฝังเจตคติและพฤติกรรมที่เห็นแก่ส่วนรวมทำงานเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

3. แนวทางการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชนที่รับดำเนินการต่อไปได้โดยไม่ต้องพึ่งพาภายนอก โดยเฉพาะในระยะเริ่มแรกต้องไม่ทุ่มเทในลักษณะการให้เปล่าโดยสิ้นเชิง ต้องทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกรู้เข้าใจในกิจกรรม และต้องสามารถทำต่อไปได้อย่างมีการช่วยเหลือจากภายนอกสิ้นสุดลง การช่วยเหลือและการพึ่งตนเอง เป็นหลักสำคัญที่ต้องเริ่มตั้งแต่ต้น

4. กิจกรรมการพัฒนาที่นำเข้าไปในชุมชนต้องสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อม ความพร้อมรับของชุมชน ซึ่งหมายรวมทั้งการใช้ทรัพยากรชุมชน การตัดคล้องกับบนธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน

5. การเริ่มต้นกิจกรรมต้องอาศัยผู้นำหมู่ ซึ่งหมายถึงผู้นำตามธรรมชาติที่ชาวบ้านเคารพนับถือ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำที่ได้รับการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งจากทางราชการ เพื่อเป็นผู้บุกเบิก และชักนำชาวบ้านต่อไป ผู้นำชุมชนจะต้องท้าทายในการปรับทัศนะและการยอมรับสิ่งใหม่ๆ ได้เร็ว กว่าและเป็นผู้ที่ชาวบ้านมีศรัทธาให้ด้วยแล้ว การเริ่มจากผู้นำจึงเป็นไปได้เร็วกว่าและได้รับการยอมรับมากกว่าประชาชนทั่วไป

6. ขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นต้น กล่าวคือร่วมหาข้อมูล ร่วมหาสถานที่ของปัญหา ร่วมปรึกษาหารือทางแก้ไขปัญหา ร่วมการตัดสินใจร่วมวางแผน ร่วมกิจกรรมปฏิบัติงาน ร่วมการติดตามผลงาน จนถึงการร่วมบำรุงรักษาในระยะยาว

๔. ๕ ตั้งสอดคล้องกับความเห็นของ ประชาติ วัลย์เสถียร (2542 : 138) ที่ว่า

การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท่องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการ โครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

จะเห็นได้ว่าแนวคิดของการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้นนี้จะพัฒนาหรือทำกิจกรรมชุมชนอันใดจะต้องยึดหลักความต้องการและปัญหาของประชาชนเป็นจุดเริ่ม และต้องดำเนินการด้วยพลังกลุ่มที่ทุกคนในชุมชนร่วมทำในทุกขั้นตอน จนท้ายสุดทุกคนจะร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรมนี้ร่วมกัน ซึ่งแนวคิดนี้จะตรงกับแนวการจัดการศึกษาของชาติที่ประกาศในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 22 (2542 : 12) ที่ว่า "การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และด้วยว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเติบโตตามศักยภาพ "

เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วม

เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่ววนี้นิยมใช้ในปัจจุบันหลายวิธี อาทิ เทคนิค A-I-C เทคนิค SWOT เทคนิค F.S.C. เทคนิค Six Hat เทคนิค Mind Mapping ซึ่งจะนำเสนอเทคนิคต่างๆ นี้โดยสังเขป ดังนี้

1. เทคนิคการประชุมแบบ A-I-C (Appreciation - Influence - Control)

A-I-C เป็นวิธีการและทักษะในการเชิญคนที่จะร่วมกันทำงานในระบบโครงสร้างหนึ่งให้เข้ามาประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ระดมสมอง อันทำให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหา มีคักขัก ความต้องการและศักยภาพของผู้เกี่ยวข้องในเรื่องต่างๆร่วมกัน ซึ่งมีลำดับการดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ

ขั้น 1 การสร้างความรู้ (Appreciation หรือ A)

คือขั้นตอนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยทำให้ทุกคนยอมรับและชื่นชมกันและกัน เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น รับฟัง และหาข้อสรุปร่วมกันอีกเป็นประชาริปไท ซึ่งแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

A1 คือ การวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนหรือกลุ่มในปัจจุบัน

A2 คือ การกำหนดอนาคตของชุมชนหรือกลุ่มว่าต้องการให้เกิดการพัฒนาไปในทิศทางใด

ขั้นที่ 2 การสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence หรือ I)

เป็นขั้นที่ต่อไปนี้ใช้ความคิดสร้างสรรค์มาช่วยกันกำหนดวิธีการ หรือ ยุทธศาสตร์ที่จะทำให้บรรลุวัสดุทัศน์ หรืออุดมการณ์ร่วมของกลุ่มได้อย่างดีที่สุด ซึ่งมี 2 ช่วง เช่นกัน คือ

I1 คือ การคิดโครงการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์

I2 คือ การลำดับความสำคัญของโครงการ

ขั้นที่ 3 การสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control หรือ C)

เป็นขั้นที่สามซึ่กช่วยกันนำวิธีการที่กำหนดเป็นแผนปฏิบัติการอย่างละเอียดว่า จะทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีเป้าหมายอะไร ควรรับผิดชอบบ้าง ใช้งบประมาณเท่าไร จากแหล่งใด และอื่นๆ แบ่งเป็น 2 ช่วง ดังนี้

C1 คือ การแบ่งกลุ่มรับผิดชอบ

C2 คือ การตกลงรายละเอียดในการดำเนินงาน

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมของแต่ละขั้นตอนจะขยายระดับให้สมาชิกกลุ่มตื่นตัวในการทำกิจกรรม มีพลังในการรวมกลุ่มและรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมหรือโครงการนั้นอย่างมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ซึ่งจะช่วยให้ผู้นำการประชุมสามารถนำพาภารกิจหรือเอกสารเข้าใจและใกล้ชิดประชาชนยิ่งขึ้น จนสามารถให้การสนับสนุนการพัฒนาตรงตามความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงยิ่งขึ้น

2. เทคนิคการประชุมแบบหัวใจความคิด (Six Thinking Hat)

วิธีคิดแบบหัวใจไปเป็นเทคนิคระดมความคิดในที่ประชุมที่พยายามสร้างเจื่อนใจที่เอื้ออำนวยต่อการร่วมมืออย่างสร้างสรรค์แทนการวิจารณ์กัน โดยสมมุติให้หัวใจต่างๆ หกใบ เป็นสัญลักษณ์แทนวิธีคิด ๖ แบบ คือ

หัวใจถึง สัญลักษณ์ของการคิดวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นกลาง ไม่ใช้อารมณ์

หัวใจแดง สัญลักษณ์ของการแสดงความรู้ตามทางสังหาริมและสัญชาตญาณ

หัวใจสีดำ สัญลักษณ์ของการคิดหาเหตุผลด้านลบ ระมัดระวังและสูญเสีย

หัวใจสีเหลือง สัญลักษณ์ของการคิดหาเหตุผลด้านบวก มองในแง่ประโยชน์ที่ได้รับ

หัวใจสีเขียว สัญลักษณ์ของการคิดใหม่ๆ คิดอย่างสร้างสรรค์

หัวใจสีฟ้า สัญลักษณ์ของการควบคุมวิธีการระดมความคิด

วิธีการหมวดหกใบจะก่อให้เกิดการสำรวจการคิดอย่างสร้างสรรค์ รอบคอบและชาญฉลาด ในการประชุมแต่ละครั้งจะใช้หัวใจสีใดในการคิดบ้างจะขึ้นอยู่กับเรื่องที่ประชุม บางครั้งอาจใช้หัวใจสีเดียว บางครั้งใช้หัวใจหลายสี แต่ควรใช้ทีละสีไม่ควรใช้หลายสีพร้อมกัน และควรเริ่มด้วยหัวใจสีขาวก่อน ...เสร็จแล้วให้จบลงด้วยหัวใจสีฟ้าเพื่อสรุปรวมความคิดทั้งหมดเพื่อหาข้อยุติ

3. เทคนิค SWOT

เทคนิค SWOT เป็นเครื่องมือที่ใช้เคราะห์สภาพของหน่วยงาน โดยพิจารณาปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่มีผลผลกระทบกับหน่วยงานว่ามีผลดีผลเสียต่อการดำเนินงานของหน่วยงานนั้นอย่างไรบ้าง ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้วางแผนพัฒนาหน่วยงานในด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ความหมายของ SWOT คือ

" S " (Strength) คือ จุดแข็งหรือจุดเด่นภายในหน่วยงานที่เสริมสร้างให้หน่วยงานเข้มแข็ง อาทิ บุคลากรมีความสามารถสูง มีบุคลากรมาก มีทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีคุณภาพ บุคลากรจากทั่วทุกอาชีพเป็นสามาชิก เป็นต้น

" W " (Weakness) คือ จุดอ่อนของหน่วยงานที่บีบการดำเนินงานไม่ดีเท่าที่ควร อาทิ บุคลากรบังคับระบบอาชญากรรมและโจรกรรม การยึดห้ามของบุคคล หน่วยงานนี้เป็นหน่วยงานเสริมไม่ใช่หน่วยงานหลักในโครงสร้างใหญ่ เป็นต้น

" O " (Opportunity) คือ โอกาสที่หน่วยงานจะได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากปัจจัยภายนอก อาทิ นโยบายของรัฐบาลต่องานของหน่วยงาน มีทุนจากหน่วยงานอื่นสนับสนุนให้บุคลากรได้ไปศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มศักยภาพ ผู้มีจศรัทธาริษากเงินสนับสนุนการดำเนินงาน การปฎิริหารศึกษา เป็นต้น

" T " (Treat) คือ แรงกดดันหรือตัวบันทอนความเรียบง่ายก้าวหน้าของหน่วยงานที่เกิดจากปัจจัยภายนอก ย.ท. การเปลี่ยนโครงสร้างของกระทรวงทำให้งานนี้อยู่ลง วิกฤตเศรษฐกิจ การยุบหน่วยงาน ห้ามยกของประชาชนไม่ให้ความสำคัญกับงานของหน่วยงาน เป็นต้น

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในที่จะส่งให้เห็นว่าหน่วยงานมีจุดแข็งอะไรบ้าง จุดอ่อนอะไรบ้าง ให้เคราะห์จากสภาพแวดล้อมภายใน อันได้แก่ ทรัพยากรบุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ โครงสร้าง นโยบาย ระบบงาน กฎระเบียบ เป็นต้น และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อหน่วยงานให้เคราะห์สภาพแวดล้อมด้านสังคม การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ เครือข่ายด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

เมื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อหน่วยงานแล้วจะได้ข้อมูลเพื่อฐานในการวางแผนการดำเนินงานของหน่วยงานให้เหมาะสมอย่างเป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพ

4. กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือประสานใจ (Co - Operative Learning)

กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือประสานใจหรือการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจเป็นการขัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน ทุกคนจะมี่วนร่วมเรียนรู้ และร่วมรับความรู้ของกลุ่มจะโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากร รวมทั้งการให้ทำความเข้าใจกันและกัน สมาชิกต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ความสำเร็จของงานคือความสำเร็จของกลุ่ม

รูปแบบของการเรียนรู้แบบร่วมมือประสานใจนี้ด้วยเก็บรายแบบแต่ในที่นี้จะนำเสนอ เกาะาะรูปแบบที่นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งกองส่งเสริมวิทยาฯ สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (2540 : 88-92) "ได้เสนอรูปแบบกิจกรรมการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนแบบร่วมมือประสานใจ ไว้ 8 แบบ พอสรุปสาระสำคัญของแต่ละแบบได้ดังนี้"

(1.) คู่คิด (Match Mind) นักเรียนจะช่วยกันเพื่อเตรียมเนื้อหาสาระกับนักเรียนคนอื่น โดยใช้การสนทนากัน

(2.) คู่ตรวจสอบ (Pairs - Check) นักเรียนจะทำงานเป็นคู่ในกลุ่ม 4 - 6 คน ในแต่ละคู่ นักเรียนจะสลับกันโดยคนหนึ่งเป็นคนแก้ปัญหาขณะที่อีกคนหนึ่งจะเป็นพี่เลี้ยง หลังจากนั้นให้แต่ละคู่ตรวจสอบว่าคู่ของคนใดจำตอบเหมือนอีกคู่หรือไม่

(3.) คุ้มสัมภาษณ์ (Free - Step Interview) นักเรียนจะสัมภาษณ์กันและกันเป็นคู่ โดยผลักกันสัมภาษณ์ จาคนนึงมาแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ได้เรียนรู้จากการสัมภาษณ์กันในกลุ่ม

(4.) ร่วมเขียนแผนภาพ (Team - Word Webbing) นักเรียนจะช่วยกันเขียนแผนภาพ ของความคิดหลักซึ่งความสนับสนุน และ โฆษณาแสดงความสัมพันธ์ของความคิดในแต่ละหัวข้อ

(5.) คู่อภิปราย (Think – Pair share) จะเริ่มด้วยผู้สอนตั้งคำถามหรือให้ประเด็น อภิปราย จากนั้นนักเรียนก็จะจับคู่อภิปรายกันเป็นคู่ๆ เมื่อมั่นใจว่าคำตอบของคนคู่ต้องดีแล้ว จึงนำคำตอบที่ได้ไปแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในห้องเรียน

(6.) คู่หู (Partners) นักเรียนจะทำงานเป็นคู่เพื่อช่วยเหลือกันเรียนและทำความเข้าใจ สาระสำคัญของเรื่องที่เรียน แต่บางครั้งคู่หนึ่งอาจไปขอปรึกษากันเพื่อนในกลุ่มอีกหนึ่งที่คาดว่าจะเข้าใจเรื่องดังกล่าวดี หลังจากนั้นจะแลกเปลี่ยนผลงานหรือความเข้าใจกับอีกคู่หนึ่งในกลุ่มนั้นเข้าใจกันชัด แล้วจึงนำสาระที่ได้ไปถ่ายทอดให้เพื่อนคู่อื่นๆ

(7.) โต๊ะกลม (Roundtable) นักเรียนแต่ละคนจะผลักกันเขียนคำตอบของโจทย์ปัญหาที่คู่ให้กันและหนึ่งคำตอบ โดยการฟังกระดานและดินสอไปรอบๆ กลุ่ม

(8.) ปริศนาความคิด (Jigsaw) นักเรียนแต่ละคนในกลุ่มจะเข้ามาอยู่ในหัวข้อหนึ่งๆ ของเรื่องที่เรียนตามที่ได้ไปศึกษาหรือไปร่วมทำกิจกรรมกับสมาชิกกลุ่มอื่นมา เมื่อกลับเข้ากลุ่มของตนสมาชิกแต่ละคนจะผลัดกันเล่าหรือสอนสมาชิกในกลุ่ม เมื่อสอนหรือเล่าจบครบทุกคนก็จะทำให้นักเรียนทั้งชั้นได้เรียนรู้ครบถ้วนทุกหัวข้อในเรื่องนั้นๆ

กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือประสานใจตามเทคนิคที่นำเสนอมาแล้ว เป็นกระบวนการใช้ได้ดีทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมการประชุมระดมสมองที่ต้องการความมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชน องค์กร หรือหน่วยงานใดๆ ยังมีคุณภาพที่เดียว

5. การสร้างความร่วมมือด้วยแผนที่ความคิด (Mind Mapping)

การบันทึกแผนที่ความคิดเป็นเทคนิคการบันทึกเพื่อช่วยจำความคิดจากที่ประชุมหรือจากการระดมความคิดเนื้อหาที่ต้องการ ซึ่งมีลักษณะคล้ายรูปแบบแผนภูมิที่มีจุดศูนย์กลางอยู่กลางๆ และมีเส้นเชื่อมต่อไปยังจุดต่างๆ ทางเดินที่สำคัญ อาทิ ใจ หัวเรื่อง ได้ไม่ครบ มองงานล้อม การอภิปรายที่ขาดความต่อเนื่องจนสรุปไม่ได้ ดังนั้นการระดมสมองที่ได้ผลคือการบลอกให้ทุกคนในที่ประชุมได้แสดงความคิดเห็นและนำเสนอความคิดต่อที่ประชุมอีกทั่วถึงกันและขณะที่แต่ละคนอภิปรายจะมีผู้จดบันทึกความคิดในที่ประชุมเหล่านั้นจึง "แผนที่ความคิด" เพื่อให้ทุกคนมองเห็นภาพรวมของข้อมูลที่นำเสนอทั้งหมดและท้าทายสุดยังสามารถเสริมต่องานประดิษฐ์ขาดไปได้อีกด้วย

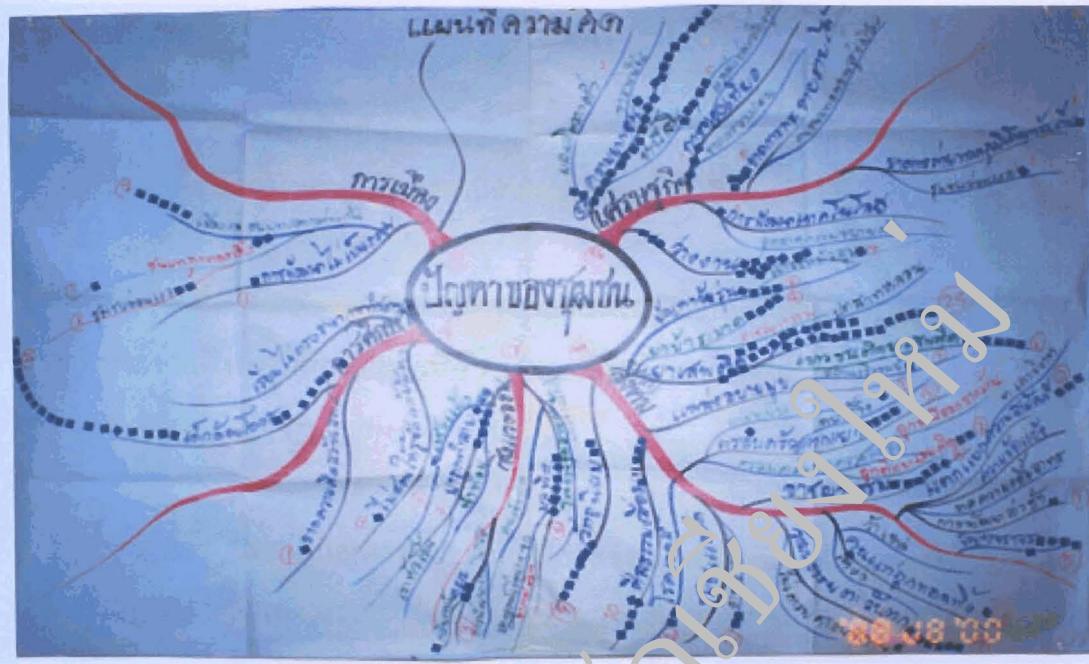
วิธีบันทึกแผนที่ความคิด มีดังนี้

(1) เน้นหัวข้อเรื่องที่ระดมสมองไว้ก่อนกลางหน้ากระดาษ พื้นที่ว่างๆ ให้ไว้สำหรับจดบันทึก ตัวอย่างเช่นๆ ลักษณะข้อไว้

(2) เน้นกิ่งแผนที่หรือเส้นหลักออกไปรอบภาพในข้อ (1) โดยเน้นนำนักเส้นดังกล่าวแล้วเรียกว่า "เส้นหลัก" หรือ "เส้นยิ่ง" จากนั้นให้เขียนข้อความที่เป็นความคิดหลักที่เกี่ยวกับหัวเรื่องไว้ที่โคนเส้นชิครูปหัวใจ

(3) คาดเส้นที่แตกแขนงคล้ายกึ่งด้านไว้ไปเรื่อยๆ มีการระดมสมองในประเด็นหลักประเด็นรอง ประเด็นย่อย หรือประเด็นเสริม อีกครึ่งหนึ่งให้เขียนข้อความที่เป็นประโยชน์สัมพันธ์ที่แสดงประเด็นรอง ประเด็นย่อย ด้วยปากกาเมจิกปลายแหลมประเด็นหลัก เพื่อช่วยเพิ่มสีสันและเพื่อแบ่งระดับของข้อความว่าประเด็นหลักสีอะไร ประเด็นรองสีอะไร ประเด็นย่อยสีอะไร และประเด็นเสริมสีอะไร

(4) แล้วจัดความสำคัญของประเด็นหลักต่างๆ ด้วยการแยกสัดส่วนแก่ผู้เข้าร่วมประชุมเพื่อติดประเด็นที่ตนตัดสินใจให้ความสำคัญ ดังภาพ

แผนที่ความคิดนี้ เป็นเทคนิคการซักเก็บข้อมูลที่นำเสนอในที่ประชุมลงบนเอกสารแผ่นเดียวได้อย่างชัดเจน อันสะท้อนในการนำเสนอในที่ประชุมให้เห็นภาพรวมและบัดดิปะต่อรายละเอียดต่างๆ ได้ง่ายต่อการทำความเข้าใจด้วย

6. เทคนิคการใช้บัตรคำ (Memo - Plan)

เทคนิคบัตรคำ หรือเทคนิคการ์ดเป็นวิธีการที่ทำให้บุคคลแสดงความคิดเห็นได้โดยไม่มีแรงกดดันจากปัจจัยทางลัทธิ派ต่างๆ อาทิ ผู้ชี้นำ สายตาผู้ฟัง บรรยายกำศในที่ประชุม ดังนั้น การใช้เทคนิคการ์ดจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน และความจัดเห็นของแต่ละคนมีโอกาสให้สู่ส่วนรวมได้ แต่เทคนิคนี้จะไม่เหมาะสมกับการประชุมที่มีภาพทิชิกจ้านวนมากๆ

วิธีการใช้เทคนิคบัตรคำ

- (1) กำหนดโจทย์หรือเรื่องที่อภิปราย
- (2) ผู้ร่วมประชุมเขียนคำหลักหรือวลีสั้นเพื่อตอบโจทย์ในข้อ (1)
- (3) วิทยากรนำบัตรของแต่ละคนหรือให้แต่คนนำบัตรของตนไปติดหน้าที่ประชุมพร้อมกับจัดหมวดหมู่ไปด้วย
- (4) ในการพิธีที่ต้องจัดลำดับความสำคัญ ก็ใช้สติกเกอร์สีให้สมาชิกนำไปติดที่ประเด็นซ์ ตามเห็นว่ามีความสำคัญ

การใช้เทคนิคบัตรคำจะช่วยลดความคิดของสมาชิกที่ร่วมประชุมซึ่งมีข้อมูลหลากหลายให้เข้าหมวดหมู่ได้ในเวลาที่จำกัด ทั้งยังส่งเสริมให้ทุกคนได้แสดงออกอย่างเท่าเทียมกัน ด้วย

การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference = F.S.C)

F.S.C เป็นเทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมที่ภาคชุมชนในประเทศญี่ปุ่นและอเมริกาพัฒนาใช้ในภาคชุมชนมาต่อครับยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมาและแพร่ขยายไปในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2539 โดยนำมาใช้กับกิจกรรมวางแผนครอบครัวและงานพัฒนาชุมชน พบร่วมกระบวนการ F.S.C กระตุนให้ประชาชนตั้งตัวคิดเป็นระบบ กล้าแสดงความคิดเห็นในการพัฒนา มีพลังและกำลังใจในการพึงตนเอง เกิดเครือข่ายชุมชนและผู้นำชุมชนเชื่อมชาติในชุมชน ทำให้ข้าราชการศรัทธาในศักยภาพของชุมชนมากขึ้น ทำให้เกิดเครือข่ายผู้นำชุมชนกับข้าราชการ

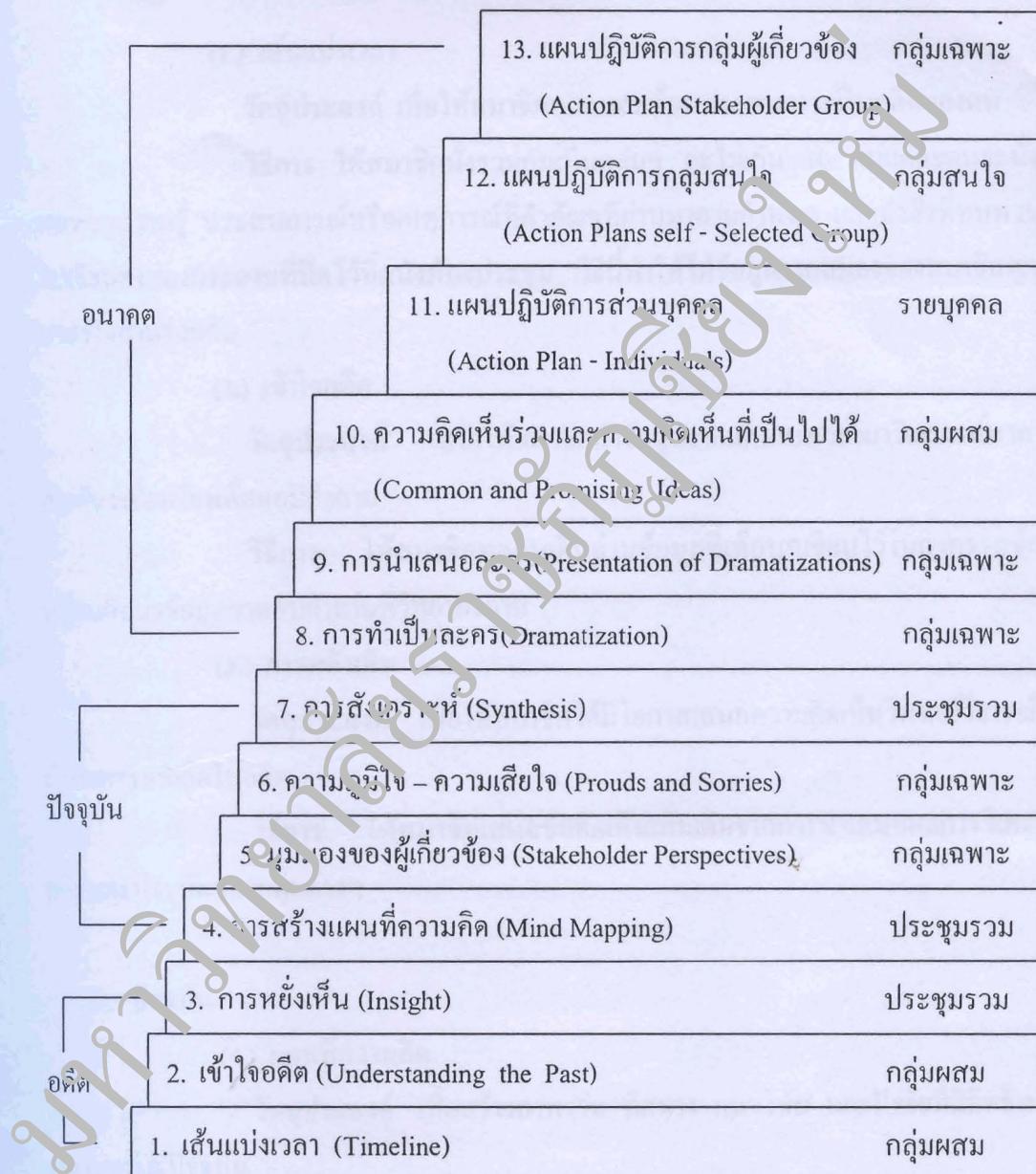
กระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างอนาคตร่วมกันประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน คือ

- (1.) วิเคราะห์เหตุการณ์เบ็ดเตล็ดเพื่อเชื่อมโยงสถานการณ์และแนวโน้มในปัจจุบัน
- (2.) วิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อทำความเข้าใจทิศทาง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประเด็น ฯ ไป
- (3.) นำเสนอจินตนาการถึงอนาคตที่พึงปรารถนาโดยร่วมกันคิดแล้วร่วมกันสร้างแผนปฏิบัติการไปสู่อนาคตร่วมกัน

เมื่อกับเรื่องนี้ ทวีศักดิ์ นพเกyr (2540 : 30) ได้เสนอกรรมแต่ละขั้นตอนของ

การประชุมดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน

แต่ละกิจกรรมมีวิธีการพัฒนา คือ
อดีต

(1.) เส้นแบ่งเวลา

วัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกทุกคนท่องประสนการณ์ในอดีตของตน

วิธีการ ให้สมาชิกนั่งรวมกันเป็นกลุ่มๆ ละไม่เกิน 10 คนแต่ละคนจะนั่งคิดทบทวนความรู้ ประสบการณ์หรือเหตุการณ์ที่สำคัญๆ ที่ผ่านมาตามกำหนดเวลา แล้วนำสิ่งที่ทบทวนได้ไปเขียนลงช่องกระดาษที่ปิดไว้ที่ผนังห้องประชุม วิธีนี้ทำให้ได้ข้อมูลจากสมองของสมาชิกทุกคนมาสร้างภาพร่วมกัน

(2.) เข้าใจอดีต

วัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกนำร่องถูกเส้นแบ่งเวลา มาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เชื่อมโยงเพื่อตอบคำถาม

วิธีการ ให้สมาชิกทุกคนเดินสำรวจข้อมูลที่เพื่อนๆ เขียนไว้ในกิจกรรมข้อ 1 พร้อมกับนำข้อมูลมาตอบคำถามที่วิทยากรถาม

(3.) การหยั่งเห็น

วัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสเสนอความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์การทำกิจกรรมที่เกิดในอดีต

วิธีการ ให้สมาชิกเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากการนำเสนอผลการวิเคราะห์อดีตและปัจจุบันของกลุ่มฯ

ปัจจุบัน

(4.) แผนที่ความคิด

วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างภาพรวม ทิศทาง แนวโน้ม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสถานการณ์ปัจจุบัน

วิธีการ ให้สมาชิกทุกคนเสนอความคิดเห็นและอธิบายความคิดของตนให้ชัดเจนเพื่อให้กลุ่มทราบ วิทยากรสรุปบันทึกทุกความคิดลงบนกระดาษแผ่นใหญ่ด้วยคำสั้นๆ แล้วลากเส้นแสดงความเชื่อมโยง ประเด็นหลัก ประเด็นรอง ประเด็นย่อย และประเด็นเสริม ท้ายสุดจึงให้สมาชิกนำสติ๊กเกอร์ไปติดที่ประเด็นที่ตนเห็นว่าสำคัญที่สุด วิทยากรจะนำคะแนน จัดลำดับแล้วนำเสนอที่ประชุม

(5.) มุ่งมองของผู้เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกรับรู้มุ่งมองของกลุ่ม ทำให้พิจารณาได้ลึกซึ้ง วิธีการ จัดกลุ่มเฉพาะต่างๆ แล้วให้ร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของประเด็น เสียใหม่แล้วนำเสนอในที่ประชุม

(6.) ความภูมิใจ เสียใจ

วัตถุประสงค์ เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกคิดทบทวนผลงานและการงานของตนในอดีตและปัจจุบัน ทำให้แต่ละคนเข้าใจสภาพความสามารถ และข้อจำกัดของกันและกัน ทำให้มีกำลังใจ

วิธีการ ให้สมาชิกนั่งเป็นวงกลม แล้วแตะแต่งผลงานที่ทำให้ตนมีความภูมิใจ และเสียใจ แล้วเลือกความภูมิใจ 3 ลำดับ ความเสียใจ 1 ลำดับ เสนอในที่ประชุมรวม

(7.) การสังเคราะห์

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ลูกน้ำใจและท่อนความรู้สึกถึงสิ่งที่ตนเสียใจ เป็นการเปิดใจและยอมรับกันและกันเพื่อเตรียมให้จักนเข้าสู่อนาคตที่สวยงามร่วมกัน

วิธีการ ให้สมาชิกแต่ละคนแสดงความรู้สึกหลังจากทำกิจกรรม ภูมิใจ - เสียใจ ขบลง

อนาคต

(8.) การทำเบ้าะละคร

วัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกร่วมจินตนาการถึงอนาคตที่พึงปรารถนาร่วมกัน วิธีการ ให้สมาชิกเข้ากลุ่มร่วมกันจินตนาการด้วยการวาดภาพแล้วนำภาพมาหลอมรวมในจินตนาการของกลุ่ม แล้วช่วยกันถ่ายทอดออกไปในรูปของละครใบ ละครหุ่น บทเพลง บทกวี บทสัมภาษณ์ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ ข่าว หรือละครพูด ที่มีเนื้อหาพึงบังทึบนำเสนอความฝันที่อยากร่วมให้มีให้เป็นเมื่อคิดแล้วก็ให้ฝึกซ้อม

(9.) การนำเสนอละคร

ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอละคร เพื่อให้ผู้ชมจับประเด็นแล้วบันทึกเป็นข้อมูลเก็บไว้ใช้วางแผนทำงานในช่วงต่อไป

(10). ความคิดเห็นร่วม

วัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกແດກປຶ້ນແລະຄົນຫາອານາຄຕໍ່ພິບປະນາ
ຮ່ວມກັນອີກ

วิธีการ สมาชิกທຸກຄົນຮ່ວມກັນພິຈາລາດຄົນຫາ "ความคิดเห็นร่วม" (ความ
คิดທີ່ທຸກຄົນເຫັນເປັນເອກະນັກທີ່ວ່າສຳຄັນ) ແລະ "ความคิดທີ່ເປັນໄປໄດ້" (ความคิดເຊື່ອທີ່ບໍ່ຜົນເທັນນັ້ນທີ່
ມີຄວາມເຫັນດ້ວຍ) ແລ້ວໃຫ້ສາມາชືກລົງຄະແນນອີກຮັ້ງໜຶ່ງ

(11). ແຜນປົງບັດກາຮ່ວນບຸກຄຄລ

ໃຫ້ສາມາชືກແຕ່ລະຄົນເລືອກປະເວັນທີ່ຕົນຕາງໄຈແລະ ໃຫ້ຄວາມສຳຄັນມາ
ໃປປະເດືອນ ແລ້ວຕອບຄຳດາມວ່າຕົນແລະອົງກໍຣ່ອທີ່ສັງກັດຈະມີສ່າງວານໃນປະເດືອນທີ່ເລືອກອ່າຍ່າງໄວ

(12). ແຜນປົງບັດກາຮ່ວນຄຸ່ມສັນໃຈ

ໃຫ້ສາມາชືກທີ່ສັນໃຈປະເຫັນເລື່ອກົມນາຮ່ວມກຸ່ມເປັນກຸ່ມສັນໃຈ ເພື່ອພິຈາລາດ
ສາພາທີ່ເປັນອູ້່ ກລຸຍຸທີ່ແລະກົງກຽມ ພັນຍັງປະໜາທີ່ມີອູ້່ເຈີຍນັ້ນແຜນປົງບັດກາແລ້ວນໍາເສັນອີນທີ່
ປະໜຸນຮ່ວມ

(13). ແຜນປົງບັດກາຮ່ວນຄຸ່ມເພັະ

ໃຫ້ດຸ່ມເພັະບາງຮ່ວມກັນຄົນຫາແລະວາງແຜນກລຸຍົກທີ່ຈະນຳໄປສູ່ວິສັຫກສັນທີ່
ກຸ່ມພິບປະນາໃນອານາຄຕໍ່ຮ່ວມກັນ

กระบวนการเรียนรู้ที่ได้สູ່เรียนເປັນສຳຄັນ

ສ່ວນໃນພະຈາກບໍລິສັດການສຶກສາແຫ່ງໝາດ พ.ศ. 2542 ໄມວັດ 4 (2542 : 12) ຈຸດເນັ້ນທີ່
ຫຼັກໂນໂຍງການຮ່ວມກັນ ອີ່ ການໃຫ້ຄວາມສຳຄັນກັບຜູ້ຮັບຮູ້ທີ່ເຮັດວຽກ ຢີ່ໄດ້ກັບຜູ້ຮັບຮູ້ທີ່ສຸດ ຮີ່ໄດ້ໃນ
ກຳທົ່ວເງິນເຄຍກັນດີທີ່ວ່າ "ຜູ້ຮັບຮູ້ທີ່ສຸດ" ຮີ່ໄດ້ໃນກຳທົ່ວເງິນເຄຍກັນດີທີ່ວ່າ "ຜູ້ຮັບຮູ້ທີ່ສຸດ" ອັນປາກກູ້ໃນມາຕາ 22 ແລະ 24 ວ່າ

ມາຕາ 22 ການຈັດກາຮ່ວມກັນຢືນຢັນວ່າຜູ້ຮັບຮູ້ທີ່ສຸດມີຄວາມສາມາດຮັບຮູ້ແລະ
ພັດທະນາຕາມໄດ້ແລະຄືວ່າຜູ້ຮັບຮູ້ທີ່ສຸດມີຄວາມສຳຄັນທີ່ສຸດ ການຈັດກາຮ່ວມກັນຢືນຢັນວ່າ
ສ່ວນໃນພະຈາກບໍລິສັດການສຶກສາແຫ່ງໝາດ ມີຄວາມສຳຄັນທີ່ສຸດ

ມາຕາ 24 (1) ຈັດເນື້ອຫາສາරະແລະກົງກຽມໃຫ້ສອດຄລ້ອງກັບຄວາມສັນໃຈແລະຄວາມຄັດ
ຂອງຜູ້ຮັບຮູ້ ໂດຍຄຳນິ່ງດຶງຄວາມແຕກຕ່າງຮະຫວ່າງບຸກຄຄລ...

(2) ຜິກທັກຍະ ການຈັດກາຮ່ວມກັນຢືນຢັນວ່າຜູ້ຮັບຮູ້ທີ່ສຸດມີຄວາມສຳຄັນທີ່ສຸດ
ປະໜຸນຮ່ວມກັນຢືນຢັນວ່າຜູ້ຮັບຮູ້ທີ່ສຸດມີຄວາມສຳຄັນທີ່ສຸດ